

Nr 86.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till svenska röda korsets utländska hjälpverksamhet; given Stockholms slott den 13 februari 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen, att *dels* såsom bidrag till svenska röda korsets utländska hjälpverksamhet å tilläggsstat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, av 1,000,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till överstyrelsens för svenska röda korset förfogande, *dels ock* medgiva, att i övrigt för nyssnämnda ändamål må, likaledes mot redovisningsskyldighet, av nämnda överstyrelse tagas i anspråk de medel, som kunna visas återstå av det å tilläggsstat för år 1918 beviljade förslagsanslaget, högst, av 200,000 kronor för bestridande av omkostnaderna för svenska röda korsets hjälpbyrå i Stockholm, sedan de med anslaget avsedda kostnader blivit täckta.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas.

GUSTAF.

Joh. Hellner.

*Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
13 februari 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON.
HOLMQUIST,
OLSSON.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena anförde:
»Vid föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 7 januari 1920 av frågan om de särskilda medelsbehov, som under tredje huvudtiteln borde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1920, anmälde jag en skrivelse den 6 sistlidne november, däri överstyrelsen för svenska röda korset bl. a. hemställt, att 1,000,000 kronor mot redovisningsskyldighet måtte ställas till förfogande för dess utländska hjälpverksamhet under villkor att den allmänna planen för statsmedlens användande skulle underställas Eders Kungl. Maj:ts prövning och mot skyldighet att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, Eders Kungl. Maj:t funne för gott att utfärda.

Då jag ej kunde finna annat, än att starka humanitära skäl talade för att Sverige borde i sin mån söka lindra nöden bland de av kriget svårast hemsökta folk, som vore åtkomliga för hjälp, framhöll jag, att jag ansåge röda korsets framställning synnerligen behjärtansvärd. Röda korsets verksamhet hade redan förut vunnit understöd från riksdagens sida, och då de föreslagna villkoren för rätten att förfoga över eventuellt beviljade medel syntes mig betryggande, hemställde jag, att i avvaktan på den proposition, som kunde komma att avlätas angående beviljande av bidrag till svenska röda korsets utländska hjälpverksamhet, måtte för ändamålet å tilläggsstat för 1920 såsom förslagsanslag, högst, beräknas ett belopp av 1,000,000 kronor, vilket ock blev Kungl. Maj:ts beslut.

Den 30 januari 1920 föredrog jag inför Eders Kungl. Maj:t under hänvisning därtill, att enligt § 11 mom. 2 av grundstadgarna för svenska röda korset det tillkommer Kungl. Maj:t att slutgiltigt pröva, huruvida och i vad mån föreningens penningmedel eller materiel må vid krig mellan främmande makter och liknande tillfällen användas till hjälp vid sjukvård utom riket, en skrivelse den 17 i samma månad, däri överstyrelsen för svenska röda korset under erinran om Eders Kungl. Maj:ts nyssberörda framställning till riksdagen anmält sig hava med hänsyn till det överhängande behovet att hjälp bereddtes vid bekämpandet av de epidemier och den nöd, som rådde i östra Europa, för sådant ändamål förskjutit ett belopp av omkring 70,000 kronor och upplånat ett belopp av 200,000 kronor, vilka medel skulle sätta röda korset i stånd att redan då dels utsända ett flyttande epidemisjukhus med 100 sängar till trakt, där epidemifaran vore mest hotande, dels ock anordna hjälpsändningar till nödställda ryska flyktingar i Finland och Estland; och hade överstyrelsen tillika hemställt bl. a. om Kungl. Maj:ts medgivande till vidtagande av de sålunda angivna åtgärderna. Härefter tacktes Eders Kungl. Maj:t, på därom av mig gjord hemställan, medgiva, att röda korset finge anordna ifrågavarande sanitära undsättningsexpedition och omförmälda hjälpsändningar, under förbehåll likväl, att härför icke toges i anspråk förskjutna medel utöver 50,000 kronor till det flyttande epidemisjukhuset och 20,000 kronor i övrigt samt upplånade belopp utöver 200,000 kronor till nyssnämnda sjukhus.

Att jag ansåg mig böra sålunda hemställa om beviljande av det sökta medgivandet hade, såsom jag vid tillfället omnämnde, sin grund däri, att enär behovet av hjälp vid bekämpandet av epidemierna i östra Europa vore överhängande, ett inskridande framstode såsom en humanitär plikt såväl gent emot vårt eget land, dit farsoterna kunde överföras, som mot de av dem hemsökta främmande länderna. Betydelsen av att de före-

*Kungl.
Maj:ts med-
givande till
hjälp-sänd-
ningar enligt
beslut d. 30
jan. 1920.*

slagna åtgärderna utan dröjsmål vidtoges, syntes vidare så stor, att hänsyn icke finge tagas till omständigheten att röda korset eventuellt bleve nödsakad att av sina egna jämväl eljest hårt anlitade medel slutligen gälda ifrågavarande kostnader.

Till närmare belysning av frågan om behövligheten av hjälpverksamhet i utlandet genom svenska röda korset anhåller jag att få anföra följande.

*Inkomna
framställ-
ningar.*

Främst påkallas uppmärksamheten av förhållandena i östra Europa. Röda korsföreningarnas förbund i Genève har i en till svenska röda korset insänd och av dettas överstyrelse till Eders Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse den 22 oktober 1919 sammanfattat sitt omdöme om de sanitära förhållandena i Östeuropa sålunda, att situationen vore så hotande och det erforderliga hjälparbetet så oerhört och trängande, att förbundet ansåge sig skyldigt att i första hand vända sig till samtliga regeringar. Förbundet hade en känsla av att det ålåge regeringarna i hela världen att påtaga sig största anparten av den hjälpverksamhet, varmed man måste gripa sig an. Det gällde i själva verket att uppträda mot en världsfara. Härjämte uppmanades svenska röda korset att i sin mån söka bidra till arbetet för nödens lindrande.

Ytterligare har internationella röda korset i telegram till svenska röda korset den 22 januari 1920 framhållit vikten av betydande ansträngningar i syfte att bispringa folken i östra Europa.

Den på initiativ av internationella röda korset i maj förra året bildade och under dess beskydd stående centralbyrån i Wien för bekämpande av epidemierna i östra Europa, vilken är sammansatt av delegerade från Polen, Ukraina, Österrike m. fl. intresserade stater, har fäst svenska röda korsets uppmärksamhet därpå, att fläcktyfus, tyfoidfieber, rödsot, smittkoppor och kolera nått en sådan utbredning inom östra Europa, att de hotade ej blott de nu angripna folkens bestånd, utan även utgjorde en stor fara för folken i Europas centrala delar. Särskilt hotade den utveckling fläcktyfusen tagit med en verklig katastrof. Hela distrikt vore redan avfolkade och läkarne hade själva dött i sjukdomen. Med erinran om att neutrala sanitetsexpeditioner lyckats hejda en svårartad fläcktyfusepidemi i Serbien 1915—1916 hemställde centralbyrån, att även svenska röda korset ville gå i författning om avsändande av hjälpexpeditioner, sanitetskolonner och flyttande sjukhus. Vore det ej möjligt sända personal, borde åtminstone lämnas sjukhusmateriel, sängutredning, linnepersedlar, medicin, tvål m. m.

I ett särskilt upprop riktar centralbyrån en varm vädjan bl. a. till

alla staters ansvariga organ att effektivt medverka till epidemiernas bekämpande i östra Europa.

Ett annat område, där ett fruktansvärt tillstånd råder, är bland krigsfångarna i Sibirien. Förutvarande rödakorsdelegaten, fil. kand. T. V. Lundell har med skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 5 januari 1920 överlämnat en framställning om hjälp riktad till Sveriges regering från det stora krigsfängeläget i Krasnojarsk, bakom vilken framställning kunna anses stå alla i Sibirien levande krigsfångar. Det framhålles här, hurusom krigsfångarna sedan årtal fått undvara livets nödtröft. De obeskrivliga umbäranden, de måst undergå till följd av livsmedelsbrist och dålig hygien i förening med klimatets hårdhet, hade med få undantag ådragit dem svåra kroppsliga sjukdomar, särskilt anemi, neurastheni och hjärtneuroser. Av dessa fångar, vilkas hela antal uppginge till omkring 300,000, hade flertalet varit i fångenskap alltsedan vintern 1914—1915. Med hänsyn till krigsfångarnas materiella elände, och de psykiska kval, som de underginge — ett avsevärt antal hade drabbats av sinnessjukdomar — kunde fångarnas läge utan överdrift betecknas såsom fasansfullt.

Denna skildring bekräftas tillfullo av nyssnämnde rödakorsdelegat. I sin skrivelse framhåller denne, att, då oöverkomliga svårigheter syntes möta för krigsfångarnas transport till Sibliens nord- eller östkust och därifrån båtledes tillbaka till Europa, deras befrielse knappast vore att vänta, förrän förhållandena medgäve ett återvändande genom det europeiska Ryssland.

I anledning av nu berörda skrivelser från rödakorsdelegaten Lundell och fångläget i Krasnojarsk har överstyrelsen för svenska röda korset i särskild skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 19 januari 1920 även betonat önskvärdheten av att överstyrelsen sättes i stånd att bispringa krigsfångarna i Sibirien. Detta borde allt efter omständigheterna ske antingen genom utdelning bland dem av kläder och medicin eller genom verksamhet i och för deras hemtransport. Även har upplysts, att internationella röda korset förklarar sig redo att i samråd med bl. a. svenska röda korsets i Sibirien ännu verkande delegater genom uppköp särskilt i Japan undsätta krigsfångarna över Vladivostok.

Vidare bör här uppmärksammas läget i norra Frankrike. Överstyrelsen för svenska röda korset har anmält, att enligt från Paris ingångna underrättelser tillståndet bland de till sina skövlade hem återvändande nordfranska familjerna är synnerligen beklagansvärt. Speciellt lede barnen av brist på mjölk. All odling vore förstörd, och kommunikationerna hade ännu ej på långt när återställts i normalt skick. Internationella röda korset har i sitt ovanberörda telegram den 22 januari 1920 även tillstyrkt

åtgärder från svenska röda korset i syfte att bispringa nämnda befolkning, därvid framförallt barnen i staden Lille borde komma i åtanke.

Slutligen torde böra nämnas, att till svenska röda korset riktats en vädjan från engelska hjälpföreningarna för Österrikes och Ungerns barn om ytterligare medverkan i föreningarnas syfte. De i följd av bristen på kläder, födoämnen och bränsle uppträdande sjukdomarna hade alstrat en fruktansvärd dödlighetsprocent bland såväl vuxna som barn. Särskilt vore tuberkulosens härjningar stora. Hjälpföreningarna uppmana alla nationer att förena sig i bemödanden att från tidig sjukdom och död rädda det uppväxande släktet i nämnda länder.

Departementschefen.

Den överblick, som nu givits rörande föreliggande behov av internationell hjälpverksamhet, har avsett att ådagalägga, i vilken hög grad planerna på en utvidgad sådan verksamhet genom svenska röda korset förtjäna att stödjas. I ett läge sådant som det närvarande, då det gäller att återställa solidariteten mellan världens folk, finnes dessutom ingen naturligare väg härtill än gemensamma kraftiga ansträngningar i syfte att lindra andras nöd. Att ställa sig utanför eller blott räcka ett svagt handtag synes varken värdigt eller klokt. Intet folk kan vara försäkrat mot att själv en gång komma i ett läge, där avslag på en bön om verksam hjälp från den, som förmådde bistå, måste verka obarmhärtigt.

Vad särskilt angår epidemiernas bekämpande, vartill större delen av det begärda statsanslaget vore ämnat, bjuder för övrigt omtanke om den egna säkerheten Sverige att redan under närmaste framtid göra vad i dess förmåga står för att begränsa smittans spridning. Lyckas det ej att snart hejda farsoterna i deras lopp, lära vi knappast undgå deras överförande hit. De sjukdomar, varom här är fråga, äro sådana att, såsom överstyrelsen för röda korset framhållit, statsmakterna synas hava ett direkt intresse att bekämpa dem utanför det egna landets gränser.

Innan jag övergår till att i dess huvuddrag angiva den tilltänkta fördelningen av det belopp å 1,000,000 kronor, som Eders Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att beräkna för svenska röda korsets hjälpverksamhet i utlandet, anhåller jag få anmäla, att överstyrelsen i sin ovanberörda skrivelse den 6 november 1919 hemställt om Eders Kungl. Maj:ts åtgärd därhän, att för omförmälda ändamål även måtte få användas ett påräkneligt, ännu ej till statsverket inlevererat överskott av 40,000 å 50,000 kronor av det å tilläggsstat för år 1918 uppförda förslagsanslaget, högst, 200,000 kronor till bestridande av omkostnaderna för svenska röda korsets hjälpbyrå i Stockholm. Framställning i sådant syfte synes böra till riksdagen avlåtas.

Beträffande därefter frågan, huru det begärda anslaget å 1,000,000 kronor skulle fördelas, framgå överstyrelsens beräkningar härutinnan av dess skrivelse den 19 januari 1920 till ministern för utrikes ärendena.

Såsom minimikostnader hava beräknats 250,000 kronor för det flyttande epidemisjukhus, som Kungl. Maj:ts beslut den 30 januari avsett, och som omhandlats i framställningen den 6 november 1919 om beviljande av statsanslag, samt 150,000 kronor för undsättning åt krigsfångarna i Sibirien.

Till hjälpverksamheten för befolkningen i norra Frankrike ansåges böra avsättas ett belopp av högst 100,000 kronor.

I fråga om återstående 500,000 kronor hade överstyrelsen ej uppgjort någon bestämd fördelning till olika ändamål, enär det givetvis vore synnerligen svårt att utöver vad redan skett så långt före utfallandet av ett begärt anslag med någon större grad av säkerhet angiva i vad mån och i vilka avseenden detta bäst borde utnyttjas, helst när det som här gällde ett område, där nya oförutsedda hjälpbehov plötsligen kunde uppstå. Sålunda vore det möjligt, att omständigheterna skulle komma att påfordra och medgiva utsändandet av ännu en omfattande sanitär expedition till östra Europa. Härjämte borde uppmärksammas, att kostnaderna för det tidigare omnämnda epidemisjukhuset beräknats blott för en tid av 3 månader, under det att dess användning med all sannolikhet komme att erfordras under en avsevärt mycket längre tid. Vidare kunde det för krigsfångarna i Sibirien beräknade beloppet behöva ökas. Slutligen måste tagas i betraktande en eventuell utvidgning av verksamheten för krigsbarn.

Svenska röda korsets hittills av den enskilda offervilligheten bekostade krigsbarnsverksamhet har ju redan burit goda frukter, men då det synes önskvärt att den ytterligare utvecklas, torde även statsmakterna böra ställa sig beredda att träda hjälpande emellan.

Lika med överstyrelsen finner jag, att under nuvarande omständigheter icke kan verkställas en närmare beräkning angående det begärda anslagets fördelning, än den nu återgivna allmänna planen utvisar. I händelse emellertid åt det begärda anslaget gives karaktären av förslagsanslag, högst, och dess successiva anlåtande göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning samt dessutom röda korset förpliktas att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter Kungl. Maj:t i övrigt må finna gott utfärda, synes en ändamålsenlig användning av medlen vara betryggad.

Ifrågavarande prövning torde i varje fall böra äga rum på anmälan av överstyrelsen för svenska röda korset, sedan överstyrelsen för sin del funnit förutsättningarna för viss verksamhet vara för handen.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att under ovan angivna villkor

dels såsom bidrag till svenska röda korsets utländska hjälpverksamhet å tilläggsstat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, av 1,000,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till överstyrelsens för svenska röda korset förfogande,

dels ock medgiva, att i övrigt för nyssnämnda ändamål må, likaledes mot redovisningsskyldighet, av nämnda överstyrelse tagas i anspråk de medel, som kunna visas återstå av det å tilläggsstat för år 1918 beviljade förslagsanslaget, högst, av 200,000 kronor för bestridande av omkostnaderna för svenska röda korsets hjälpbyrå i Stockholm, sedan de med anslaget avsedda kostnader blivit täckta.»

Med bifall till denna herr ministerns för utrikes ärendena hemställan, vilken biträdades av statsrådets övriga ledamöter, behagade Hans Maj:t Konungen förordna, att proposition till riksdagen skulle avlätas av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

A. Wachtmeister.